

Защо имаме различия в изпълнението на паневритмията днес?

“Когато си обясним истинската причина, ние няма да съдим никого... Така че трябва нещата да се обсъждат умно, сериозно и да няма осъждане.”¹

1. Как възниква второто описание на паневритмичните упражнения?

В разказите на сестрите Мария Тодорова и Елена Андреева² публикувани в **“Изгревът” на Бялото Братство, пее и свири, учи и живее** том I–ви, може да се каже, че всяко изречение крие отговор, от който ще ни се изясни въпроса каква е паневритмията, която играем – тази, дадена от Учителя или тази, която е била изпълнявана, при това, само от една част от участниците в кръга. Веднага ще подкрепим думите си с факти взети от разказа на сестра М. Тодорова: “Обикновено ставаше така, че всеки, който идваше, хващаше се в кръга, поглеждаше онези, които бяха пред него и играеше според това, което виждаше. Така се дойде дотам, че не всички правилно играехме Паневритмията. С годините едни играеха едно, а други – друго. Това предизвика неодобрението на Учителя...” (с. 209).³ Явно затова (и не само) Учителят е препоръчвал “..., когато дойдат нови хора, първо трябва да погледат, след това да се научат, и тогава да влезнат в кръга и да играят.”(Мария Златева – с. 352).

Откъде тръгва проблемът за написването на описание от трите сестри, което е различно от описанието на паневритмията в 1938 г.?

Вероятно още, когато Учителят е казал веднъж: **“Трябва да се оправят упражненията и да се играят правилно. Така не може!”** А за това как са били приети думите Му, ето отговора на сестра М. Тодорова: “Ние мълчим – нищо не казваме. Нищо не разбираме...” (с. 209).

Смятаме, че началото на проблема е тук, защото нейните думи казват това, което, обаче, ние не искаме да чуем, - а именно, че кръга “не е разбирал”, че в него се играе различно от Учителя! А в това наше твърдение няма упрек, защото не е лесно да си ученик: “Окултните ученици, както и учениците на мистичните школи в миналото, и сега учат, прилагат, но и грешки правят. Ето, Адам беше първият окултен ученик, но сгреша.” (“Учителя за Библията”, том I, с. 192).

Много е важно да се уточни годината, в която Учителя за първи път е казал да се оправят упражненията, защото това означава, че това е момента, в който Учителя е приключил работата по даването на паневритмията и оттогава нататък повече не е правил промени, т.е. това е годината, в която паневритмията е била окончателно завършена (това са 28-те упражнения и "Пентаграма", а "Слънчеви

1 “Учителя за Библията”, том II, с. 175-176.

2 Мария Тодорова и Елена Андреева са двете сестри, които заедно с Ярмила Ментцлова са направили две нови описания на упражненията, първото от които е прието за официално днес и затова популяризирано, чрез изданието на Духовно Общество “Бяло Братство”: „Паневритмия, Беинсá Дунó“, С., 2004 г.

3 Всички цитати на които е посочена само страницата са взети от “Изгревът” на Бялото Братство” пее и свири, учи и живее”, том I, С., 1993 г.

лъчи" се дава самостоятелно и изцяло след това - след 1938 г. - до 1942 г.) във формата, в която да се възприеме от последователите Му и да се предаде на днешното човечество. Проучвайки въпроса през годините, стигнахме до една статия на брат Александър Берендеев, в която той посочва беседата от 06.V.1936 г. пред ООК, в която Учителя по много и различни начини казва да се оправят упражнението. Но тъй като, след ударите, които Учителя е понесъл през май 1936 г., Той не е могъл да играе паневритмия до август 1936 г., когато изведнъж се възстановява, то вероятно разговора между Учителя и Милка Периклиева за това тя да опише движенията на упражнението (виж. "За Бога така се работи" и част от статията "Из „Паневритмията" от проф. Ал. Периклиев) е проведен, и тези описания са направени през 1937 г. М. Периклиева казва, че преди излизането на книгата за паневритмията през 1938 г. са минали две години (възможно е да има предвид две непълни години, виж. "За Бога така се работи"). Едно е ясно със сигурност, че **оправянето на упражнението и описването им са две различни неща**, защото Учителя се обръща към кръга да оправи упражнението – т.е. да се оправи самото им изпълнение, а за описването им – към конкретен ученик да направи това!

Ето и фактологията: Сестра Елена Андреева разказва, че първоначално тя е била "...определена да записва обясненията на упражнението.", но поради лични причини, описани на с. 552 тя не направила това: "И аз се оттеглих от описването!" (с. 552). Ученикът, който описва упражнението е сестра Милка Периклиева и според съставителите на "Паневритмия", публикувана през 2004 г., на с. 7 се казва, че "Самото описание е извършено около 1936 г.". Знаем, че Учителят е поставял задачи на учениците си, но в този случай, както и в случая с даването на текста на "Слънчеви лъчи" от сестра Весела Несторова е станало обратното – учениците са поискали разрешение да сторят това и Учителя им го е дал! Ето разказа на сестра М. Периклиева за разговора ѝ с Учителя: "- Защо не отпечатате описанието на упражнението от паневритмията?...Всеки от нас би искал да има и описанието на движенията, така както имаме нотния текст и думите на упражнението. – Ти, можеш ли да ги опишеш подробно и точно? – запита ме Учителя,...- Ще се опитам. Смятам, че ще мога – отговорих му, с пожелание да свърша тази работа. – Тогава, направи го и когато си готова, кажи ми!" (проф. Ал. Периклиев, „Паневритмията"). Така през 1938 г. излиза книгата "Беинса́ Дунó, Паневритмия".

Но да обърнем внимание на това, че Учителя продължава да говори за оправянето на упражнението – не за описването им, а за оправянето им, т.е. за правилното изпълнение по време на игра! Така разбираме от сестра Мария Златева, че "...към 20 декември 1944 г.", когато тя и Ярмила Ментцлова, докато се разхождали на поляната срещнали Учителя. Той се обърна към Я. Ментцлова със следните думи: "Вие, сестра, ще оправите гимнастиките!...Вие ще се допитате до тези сестри, които бяха край мен – Катя Грива и другите. Вие ще оправите Паневритмията!" (с. 353).

Ако приемем, че от 1936 г. до 1944 г. Учителят е говорил за оправянето на паневритмията, а това не е било направено, защото както казва сестра М. Тодорова “Не беше дошла онази Светлина отгоре, за да освети съзнанието ни. Това време дойде, когато Учителят си замина.” (с. 209), то е много ясно защо и сестра Я. Ментцлова не е разбрала добре ”условието на задачата”, за да я разреши правилно, а именно оправянето, а не описването на упражненията. А това, че това е така е ясно и от факта, че сестра Ярмила не се заема със задачата си и не търси помощта на сестрите, а става точно обратното – сестрите се заемат с тази задача, обучават Я. Ментцлова, а тя им помага! Тук е разгадката за различното описание на сестрите, направено в 1946/1947 г. от това през 1938 г. Ще дадем обяснение (в точки) за това твърдение и след това ще преразкажем историята им:

1. За Я. Ментцлова - професионална балерина и хореограф - описанията от 1938 г. не биха били “неясни” (с. 213), щом като тя вече е виждала и дори играла, макар и да не е знаела много добре паневритмията.

2. Я. Ментцлова е долавяла съответствието между музика и движение, затова е можела да разреши успешно проблемите в паневритмията. Доказателство за това е разказът на брат Крум Въжаров⁴, който казва, че сестра Ярмила е била последователка на „свободния танц” на Айседора Дънкан и когато веднъж в обкръжението на Учителя и на някои братя и сестри тя за първи път чула музиката на паневритмията, спонтанно заиграла, като показала същите движения, които бил дал Учителя. Но за съжаление, сестра Ярмила е нямала смелостта, а съпругът ѝ брат Крум Въжаров и сестрите Мария Тодорова и Елена Андреева не са я подтикнали да работи самостоятелно.

3. Я. Ментцлова не се заема със задачата си веднага, а след много години и то отново без да проучи изцяло въпроса. За това свидетелства нейната книга за паневритмията, публикувана на френски език през 1984 г. А и за всяко нещо си има точно определено време, изпусне ли се подходящия момент, после по-трудно се оправят нещата или трябва да се чака още дълго време.

4. Я. Ментцлова е поканена от сестрите М. Тодорова и Е. Андреева, а това не е нейна инициатива, следователно тя още не е осъзнала какво се иска от нея. Оттук насетне грешките са неизбежни, защото посоката е погрешна, а човека, който трябваше да изпълни задачата не поема тежестта върху себе си. Точно това се казва в изречението – заглавие на с. 213: “Задачата на Ярмила от Учителя и разрешението ѝ от трите сестри”.

За илюстрация на застъпената тук теза ще направим една съпоставка: На с. 7 в “Паневритмия”, излязла през 2004 г. четем за сестра М. Периклиева следното: “..., но извършва описанието тайно, без да се консултира с никого другиго.”. Но какъв е резултата от това “тайно описание” знаем от разказа на сестра Милка: “След като всички упражнения от паневритмията бяха описани, занесох цялата папка с ръкописа на Учителя. Видимо доволен, той пожела да му ги прочета. С

---

4 Съст. д-р В. Кръстев, ”Изгревът” на Бялото Братство пее и свири, учи и живее”, том VI., с.351-354.

внимание Учителят ме слушаше. Като завърших четенето последваха съответните одобрения и похвали. – Добре ще е да ги види и брат Боян Боев. Иди и му кажи какво си направила. Нека и той да прегледа написаното.” (проф. Ал. Периклиев, “Паневритмията”). По-нататък четем: “Не мина много време и брат Боян Боев преписа текста. Не знам кой го е дал за печат и кога са го отпечатали, но няма да забравя деня, когато Учителя ме повика и ми подаде една книга, в която бяха описани движенията на паневритмията. – Ето това е работа за Бога – добави той. Паневритмията вече не ще се забрави.” (проф. Ал. Периклиев, “Паневритмията”).

Ако са верни думите на сестра М. Тодорова, че Учителя като поставил задачата на **Я. Ментцлова** в отговор на нейния страх, че няма да се справи, Той ѝ отговорил: “Ще можеш. Ще ти изпратим помощник за това.” (с. 213), то е ясно, че Я. Ментцлова трябваше да изпълни задачата си самостоятелно, като се консултира с тези, които знаеха паневритмията най-добре, а това бяха **Милка Периклиева** и **Катя Грива**. Ще дадем пример със сестра **Олга Славчева** за това как написва текста на 28-те упражнения, която също преминава през неувереността, опасенията и страховете. Когато в 1934 г. Учителят ѝ казва: “Ще можете ли, сестра, да напишете думи за музиката на нашите упражнения?” Олга се стеснява: “Но Учителю, дали ще мога да ги напиша?...” Учителят се усмихва и казва: “Ние ще ти помогнем. Ще ти изпратим едно Същество, което ще ти помогне за текста.” (с. 210). От историята ѝ разказана тук, знаем, че първия път тя не успява да се справи със задачата си, но осъзнала грешката си тя моли Учителя да я поправи – и получава втори шанс, но със забележката: “Но не се ли справиш този път – ще отговаряш пред Бога.” (с. 211). И сестра О. Славчева взема всички мерки, за да успее да изпълни задачата си в уречения ден, в който очаквала помощта на това висше Същество. За да не се разсейва, за да не се объркат нещата, за да не сбърка, тя взема всички възможни мерки: “не говори с никого, затваря се в себе си, нейната вечна слънчева усмивка изчезва от лицето ѝ... Предварително вече е сложила капаци на бараката, затваря ги отвътре, затваря прозорците, затваря вратата и я залоства...”, за да не я безпокои никой (с. 211). И тя успява, защото е разбрала правилно и изпълнила точно навреме задачата си!

Аналогията тук със сестра Я. Ментцлова е съвсем логична, защото дори след първите ѝ два опита да оправи паневритмията (съвместната работа на 3-те сестри 1946/7г. и 1954/5г.) тя можеше да направи трети опит – и тя наистина опитва, но как? – **През 1984 г. непосредствено след кончината на сестра Я. Ментцлова излиза книгата ѝ за паневритмията**, която също не следва описанията на сестра М. Периклиева, одобрени от Учителя и издадени през 1938 г. За съжаление, времето вече е изтекло и за сестра Я. Ментцлова - тя вече няма трети шанс.⁵

⁵ Сестра Величка Няголова разказва следното за сестра Ярмила: „Няколко месеца преди това (злополучния инцидент), есента, тя ми писа дълго писмо от Алпите. Беше сънувала един пророчески сън... Помня само следното: Тя влиза в едно помещение, отпред има 3 стъпала пред вратата. Качва се и влиза вътре. Имало много народ. И гледа – на едно място стои едно много проникателно „същество” и я гледа строго с дълбоките си очи. Имаше и други детайли – не помня. Накрая тя излиза от това помещение, слиза по тези три стъпала и отпред я чака предишния ѝ мъж Крум Върбаров. Тя носи някакви рула, документи в ръцете си, и му ги предава на него. Това е което помня.

Защото всичко - и шансът, и решението на задачата е зависело от нея. Доказателството за това е в следната аналогия: Когато сестра О. Славчева поднася на Учителя текста на паневритмията, тя Го запитва за Асинета/Асавита (Съществува за което Учителя ѝ беше казал, че ще ѝ помогне): “А ще мога ли, Учителю, да я видя още веднъж?” – “Зависи от теб. Ще я викаш и ще се молиш за нея. Всичко зависи от теб.” (с. 211).

И така, паневритмията можеше да бъде оправена от сестра Я. Ментцлова – всичко зависеше от нея (това не е упрек, тук се опитваме обективно да разглеждаме фактите, за да се разрешат добре въпросите)! Но тя явно не е успяла да преодолее страха си, че може да се справи и затова не е взела нещата в свои ръце (а нали Учителя ѝ каза, че ще ѝ се помогне така, както се помогна и на сестра О. Славчева); с пълно доверие се е отнесла към идеите на сестрите и не е направила необходимото **проучване и проверка** – нещо, което всички ние би трябвало да правим, когато търсим истината, т.е. правилната посока. А може би главната причина да не се следват описанията от 1938 г. е популярната практика, както тогава, така и днес, да **не се четат описанията на упражненията, защото вече ги знаем**. Точно това се твърди от сестра Е. Андреева: “Но ние знаехме упражненията от Учителя, защото ги играехме.” (с. 555). Ето защо, когато Учителят е казал да се оправят упражненията не са го разбирали – те са били уверени, че играят упражненията, които Той им е показал! А днес някои хора мислят, че играят по описанията от 1938 г., други, подръжници на 1938 г. по убеждение все още не са намерили време да открият всички различия между описанията и паневритмията, която се играе в момента. Така е, когато не проучваме Словото! (По думите на сестра Е. Андреева, Учителят се обръщал към новодошлите на "Изгрева" с думите: „Проучвайте Словото“).

Ще се спрем по-обстойно на две от идеите, които явно сестра Я. Ментцлова е възприела от двете сестри (съдейки по днешното състояние на нещата, тези идеи вероятно са се споделяли и от много други ученици) и са станали причина да не разреши тя правилно задачата си:

Първата подвеждаща идея откриваме в думите на сестра М. Тодорова: На с. 213 тя казва за книгата “Паневритмия”, излязла през 1938 г. следното: “ Но упражненията, описани от Боян Боев, не бяха правилно описани. Бяха описани по начин, който не бе ясен за онзи, който за пръв път ще се обучава по книгата. Не беше ясен и за самите нас.”. От тук следва, първо, че изразът “не бяха правилно описани” не е точен, защото смисъла му не отговаря на “неясен” и второ, че някои от играещите не са разбирали описанията от 1938 г., следователно съвсем естествено е било някой да се опита да “разчете” това описание. И може би тъкмо заради тази привидна неяснота на описанията, задачата за оправянето на паневритмията е била дадена на сестра Я. Ментцлова (професионална балерина)?

Разбира се, сънят ѝ беше с „предупреждение” за нея, но аз тогава не се сетих, че се касае за живота ѝ.”- Съст. д-р В. Кръстев, „Изгревът” на Бялото Братство, пее и свири, учи и живее”, том XXI, с. 978.

Впрочем, за същите описания от 1938 г. Боян Боев казва: “Само един майстор на словото може да описва движенията без да употреби онази част от човешката реч, която изразява действие “глагола.” (проф. Ал. Периклиев, "Паневритмията"). А в разказа на сестра Е. Андреева четем: “...обясненията не са направени както трябва, за да може един начинаещ, като чете сам, да ги изиграе правилно.” (с. 555). Тук не се твърди, че описанията са неправилни и става ясно, че сестра Е. Андреева е имала желание да се направят по-четими описания, а не вариант на упражненията. Но за съжаление, това не е постигнато, защото е пренебрегнат оригинала – описанията от 1938 г., а вместо него упражненията се описват по памет. Вероятно, за да не направим точно тази грешка е поставена еднотипната “Забележка” след описанията на движенията (28-те и "Пентаграм"), в книгата от 1938 г. и след описанието на последното упражнение ("Слънчеви лъчи") в книгата от 1942 г.: “...**настоящият текст** ще му (на оня, който ще прави упражненията) служи за припомняне.” А това, че **1938 г. е оригинала** е казано недвусмислено от самата сестра Е. Андреева: “..., Учителят го (упражнението) уточняваше, то се фиксираше като упражнение, те го заучаваха и накрая го описваха с думи...Накрая, текстът бе оформян от брат Боян Боев” (с. 555). Сестра Е. Андреева още веднъж повтаря това: “Подреди ги (упражненията) брат Боян Боев по указание на Учителя.” (с. 552).

Втората погрешна идея, възприета от някои от учениците и поддържана явно и днес е, че **Учителя е грешил в изпълнението на паневритмията!?** Това научаваме в дваабзацния разказ на с. 553 от сестра Е. Андреева: “Ние виждахме, че Той играе упражненията не тъй, както ни ги е показал и както ни е учил.”, “...Учителят играеше Паневритмия и виждахме, че нарушава ритъма и прави някои грешки в движенията.” (с. 553). Това сигурно е казала Е. Андреева и пред сестра Станка Желева (цитата е от статията на А. Берендеев): “Учителят започваше Паневритмията с нас и като нас, после спираше да играе, после отново започваше да играе, но вече различно от нас.”.

Да погледнем много сериозно на този въпрос: Той се обяснява от сестра Е. Андреева така: “Учителят... някой път грешеше с упражненията, защото точно в този момент се бе извлякъл на друго място и присъстваше по Дух там, където имаше нужда от Него. А тялото Му тук, на поляната, играеше Паневритмия.” (с. 553). В защита на това разбиране тя дава следния пример: “А когато бяхме при Него, седнали в разговор, Той понякога навеждаше глава като че ли задремваше, а в това време се излъчваше и отиваше някъде по работа.” (с. 553). Но става ясно, че в такива моменти Той “като че ли задремваше”: “Дори когато Му правехме постеля да полегне и поспи, както ние смятахме по човешки, Учителят затваряше очи и наистина като че ли заспиваше.” (с. 553). Оттук следва, че когато това се е случвало, тогава тялото Му е било в покой – както сам Учителя обяснява: “Аз никога не спя. Аз напускам тялото Си и отивам да работя на друго място.” (с. 553). Тоест, недопустимо е да се мисли, че по време на изпълнение на паневритмията Учителя не е бил в тялото си и затова е грешил!!! А **чрез тази погрешно**

интерпретирана идея от сестра Е. Андреева и вероятно от много други се **извиняват грешките на участниците в кръга и на музикантите** – от статията на А. Берендеев научаваме, че подобно схващане са имали също и Галилей Величков и Филип Стоицев (музиканти).

Но **главната причина**, довела до не един несполучлив опит да се опише паневритмията, за да се оправи и до вземането на решения(?) от ученици и до ден-днешен за това как да се играе е, че отхвърляме единствения източник – описанията от 1938 г. В разказите и на М. Тодорова, и на Е. Андреева откриваме противоречивото им отношение към книгата от 1938 г. – те едновременно я признават за меродавна, но поради единствената причина, че не смятат текста за “ясен” – приемат, че в описанията на упражненията има грешки. Ще цитираме сестра **М. Тодорова**, която реторично пита: “Та ние ли сме тези, на които се даде тази Паневритмия на земята за Новото Човечество?” и няколко реда по-надолу обяснява за същата тази паневритмия: **“По-късно тя се нотира и през 1938 година, по времето на Учителя, се издаде в София на луксозна хартия в голям формат.”** (с. 209). А сестра **Е. Андреева** заявява, че **“Накрая всички упражнения бяха уточнени от Учителя, подредени, записани заедно с музикалния текст и бяха издадени в отделна книга”** (с. 552-553) -, а това е “Беинса́ Дуно́, Паневритмия, 1938 г.”. Но въпреки това си разбираме виждаме, че и двете сестри участват в описание, което не разяснява, а направо се различава от “...упражнения(та) ...уточнени от Учителя, ...”. И нещо друго, което се прави и днес от хората, които имат пряко отношение към предаването на паневритмията е, че те не проучват източника от 1938 г., а дават превес на мненията си и така поставят субективното над обективното: видяхме как едно абсурдно мнение, че Учителя е грешил в изпълнението на паневритмията е прието за истинно!

Ето защо, когато сестрите М. Тодорова и Е. Андреева искаха да помогнат на сестра Я. Ментцлова да изпълни задачата си, преди всичко трябваше да я запознаят с обективната страна на нещата, т.е. с фактите, но вместо това, ето каква е историята, разказана от М. Тодорова: **“Учителят си замина.** Минаха няколко години. Веднъж на Паневритмия стана някакъв спор. Спряхме и се огледахме. Видяхме, че едните грешат, но и другите грешат. Тези, които правеха забележка грешаха, но другите, които бяха съветвани /вероятно “съветваха”/, също грешаха. **Огледахме се, и се оказа, че всеки играе Паневритмията така, както си я знае.** А приятелите не я знаеха добре. Не бяха я научили добре... **Тогава аз, Мария Тодорова, извиках Елена Андреева** – стенографката на Учителя – и се уговорихме да започнем тази работа. **Извикахме и Ярмила... Но се оказа, че и тя не ги знае добре (упражненията).** **Тогава ние ги показвахме – аз и Елена Андреева”** (с. 213-214). Подобен е и разказа на Е. Андреева (с. 555-556).

Този цитат е показателен и за това, че когато Учителя е казвал да се оправи паневритмията, то е било, защото в кръга са се правели грешки и “живия” кръг е трябвало да се коригира, а не описанията на упражненията от 1938 г. А “онази Светлина” за която говори сестра М. Тодорова на с. 209 е

дошла, когато, както казва тя, “Спряхме и се огледахме”. Не е ясно, обаче как сестра М. Тодорова е разбрала, че тя изпълнява правилно упражненията, щом като в посочения цитат се твърди следното: “Видяхме, че едните грешат, но и другите грешат.” А това, че не можем да се доверим на правилното изпълнение на паневритмията “по памет” е ясно от противоречието, което много често се получава между мислимо и действително. Ето един пример за това: Сестра М. Златева казва за изпълнението на паневритмията в кръга - “Каквото Той правеше – това правехме и ние.” (с.352), но фактически става така, че на онези “...десетина-двадесет снимки,...”, показани на Е. Андреева “...се виждаше, че ние играем едно, а Учителят показва друго движение.” (с. 553). И следващите два примера са потвърждение, именно на това, че “по памет” се правят най-много грешки: сестра Е. Андреева казва за Я. Ментцлова - “..., научи ги (упражненията) много добре...” и всяко упражнение “...го изиграваше така, както трябва” (с. 555). Тогава, как става така, че когато **М. Тодорова и Я. Ментцлова направили снимките** и по-късно ги показали на Е. Андреева се оказва, че имало “...няколко малки грешки.” (с. 556)?! И вторият пример: Според двете сестри, те са знаели паневритмията правилно, тогава защо те (включително и Я. Ментцлова) правят второ описание на упражненията след 1947 г. (описанието от 1954/55 г.)? Интересен факт е този, че между книгата на сестра Я. Ментцлова от 1984 г. и двата варианта на сестрите има също някои различия, което вече е трети вариант на изпълнението на паневритмията.

По този начин, тъкмо **описанието на 3-те сестри от 1946/7 г. поставя началото на опитите да се оправят упражненията чрез нови описания и от други братя и сестри.** И тъкмо този факт е показателен, че метода за оправяне на паневритмията чрез създаване на нови описания е погрешен! Ако всички, които правиха опити да опишат това, което според тях е правилно в паневритмията бяха направили опит да предадат описанията от 1938 г. "по-ясно", дали резултата щеше да бъде такъв, какъвто е днес? А днес всеки си има мнение и най-общо се разделяме в две позиции: „паневритмия на традицията” и паневритмия, според описанията от 1938 г., т.нар. "паневритмия на Учителя", защото са описани движенията на Учителя по Негова заръка.

Това че **всички**, които са описвали упражненията **са имали добро желание да дадат своя принос за “следващите поколения”** (М. Тодорова, с. 216) е безспорно, но същото добро желание може би е имала и сестра **Анина Бертоли**, когато “...е преработвала текста, така че да бъде по-добре схванат от французите.” (М. Тодорова, с. 214). Сестра А. Бертоли просто повтаря историята на 3-те сестри – това е същият модел на мислене, от който са се породили грешките, защото не са се следвали фактите, по-точно – оригинала. Затова обвиненията към сестра А. Бертоли и онези “...,които започнаха да преразказват Словото на Учителя в писмена форма...” (М. Тодорова, с. 215) - ще уточним - когато те го изкривяват - са това от което най-малко се нуждаем, защото това вероятно се прави без умисъл, а просто от добро желание? Така че, ние не обвиняваме **сестрите, които не**

предадоха точно упражненията в описанията си, а “преразказаха” това, което знаеха, защото нашата цел е да изясним, че и днес в паневритмията, която се играе и се разпространява официално има грешки! И когато М. Тодорова обвинява брат **Борис Николов** за това, че **отказва да даде снимките (на Я. Ментцлова и М. Тодорова**, които сега са публикувани в “Паневритмия”, излязла през 2004 г.) в своеволие, ние смятаме, че тези упреци не са справедливи, защото съзнателно или не, със своето мълчание и откази Б. Николов е съдействал да не се върви в погрешната посока, като се популяризират снимките и описанията на 3-те сестри. Така става ясно, че измежду нас няма изцяло положителни или отрицателни “герои”, а хора, които също и грешат, но ако сме наистина ученици, то би трябвало и да поправяме грешките си. Сестра М. Тодорова казва нещо много важно, което винаги трябва да имаме предвид, и то първо за себе си: “Когато се намеси личността и индивидуалността у човека и ако това не е съобразено с Божия план, всичко се обръща наопаки.” (с. 216).

Наистина, това бе една задача поставена от Учителя, но на конкретна личност – **Я. Ментцлова**. **Тя не разреши задачата си, а участва в разрешението ѝ, което имаха М. Тодорова и Е. Андреева**. Ще направим **аналогия**, за да се разбере по-добре идеята, която защитаваме тук, а именно, че подходящия човек за оправянето на паневритмията е била Я. Ментцлова, точно както **подходящия човек за преподаването на паневритмията в курса за учителите от цялата страна през 1942 г. или 1943 г. е била Милка Периклиева!**

И сестра М. Периклиева като сестра Я. Ментцлова се страхува, мислейки “...че случаят е по-специален” и трябва да е някой по-авторитетен, но Учителя категорично ѝ казва: “Въпреки това – ти трябва да бъдеш!”. А в отговор на нейното желание някой да ѝ помогне, ето какво четем: “...с Учителя почнахме да изреждаме имената на братята и сестрите, подходящи за тази работа, но не се спряхме на никой.” (с. 502). Когато М. Периклиева избира сестра Весела Несторова, тя казва: “Имах чувството обаче, че с нея ще можем да работим и е подходяща именно за тази задача като моя помощничка и в моя подкрепа.” (с. 502). Точно така трябваше да бъде и в случая с оправянето на паневритмията – Я. Ментцлова сама трябваше да избере кой да ѝ помогне, за да изпълни задачата си или сестрите да я подтикнат към това. Така че тази задача, поставена от Учителя за оправянето на паневритмията, макар, че има много решения от различни ученици и до днес е неразрешена, защото никой досега не се е опрял изцяло на първоизточника – паневритмията, описана по времето на Учителя.

Защо настояваме че това е така? – Защото във физическото си изражение паневритмията има три елемента: музика, текст и движения, а Учителя не само я е показал, но и я е **предал** на поколенията чрез най-сигурното средство за съхранение – чрез книгата. Затова е неприемливо това, че сестра М. Тодорова смята, че музиката и текста, които са издадени по времето на Учителя са верни, но не и описанията на упражненията – ето какво казва тя: “...”, ще вземете оригиналния труд на трите сестри – Ярмила, Елена и Мария – и ще намерите

онези снимки или негативите, които Васко Искренов направи. И тогава проблемът с Паневритмията ще бъде разрешен.” (с. 215). Но сега, когато точно това се направи в “Паневритмия”, излязла през 2004 г., **проблема с паневритмията** не само не се разреши, но **контрастно се поставя така**: има паневритмия на сестрите - на традицията и паневритмия на Учителя! Защо? – Защото, както разбрахме от разказа на сестра М. Тодорова в кръга се е играело различно, а ние като сравняваме описанията на 3-те сестри с описанията от 1938 г. виждаме, че и между тях има различия! А тъкмо различия не трябваше да има в описанията на сестрите, които искаха да оправят паневритмията, защото, както вече казахме, **никъде не срещаме Учителя да е казал да се направи ново описание на упражненията, а да се оправи паневритмията, т.е. изпълнението на паневритмията в кръга!** Доказателства, че това е така могат да бъдат намерени и в книгата “Паневритмия”, 2004 г., където в повечето снимки, в които Учителя играе паневритмия виждаме как Той прави едно, а кръга – друго. Тогава, резонният въпрос е: не можах ли сестрите, които решиха да оправят паневритмията да се базират на “литературата по въпроса”⁶, да проведат срещи и разговори с всички, които са били около Учителя и са се занимавали по-сериозно с паневритмията, както и да поискат по-подробни обяснения от Милка Периклиева и Боян Боев – преките участници в съставянето на книгата от 1938 г.? А това, че след заминаването на Учителя до днес се лансират описанията на 3-те сестри, като се пренебрегват и дори крият описанията от 1938г. {**след публикуването на "Паневритмия, Ритмични упражнения, Оригиналните източници и учебно помагало" през 2004 г.**, за да се избегнат всякакви "сътресения" (нали всичко върви по мед и масло) на интересуващите се по въпроса каква е тази история с различните описания на паневритмията се отговаря, че тези описания от 1938 г. са първите описания на паневритмията, което е вярно, но което не е цялата истина. По-важното е, че в отговор, новодошлите въздъхват удивително и продължават да играят както техния инструктор им е показал и изглежда, че много-много не му мислят - нали инструкторите знаят?!}, а това са все доказателства, че проблема с паневритмията не е разрешен, защото имаме два източника за изпълнението ѝ – на „живия кръг” и на „живото Слово” на Учителя, отразено в специалните книги-учебници за паневритмията.

И един последен пример: сестра **М. Тодорова категорично заявява, че онова, което е дадено от Учителя “...това всичко е публикувано през времето на Учителя.”** (с. 217). Следователно, не само нотите, текста и принципите, които 3-те сестри преписват дословно под думата “Обяснение” към всяко от упражненията, но и описанията на упражненията от 1938 г. са истинните. **И ако още имаме някакви съмнения нека да намерим поне едно доказателство за това, дали някога Учителя е казал нещо срещу верността на описанията от 1938 г.!**

---

⁶ *Паневритмия, Песни на хармоничните движения, Музика и движения от Учителя, "Учителят, Основи на паневритмията", С., 1941 г.*

Смятаме, че някои от причините за написването на новите описания на упражненията на паневритмията, различаващи се от описанията от 1938 г. са формулирани от сестра М. Тодорова в обяснението ѝ за текста на паневритмията, даден чрез сестра О. Славчева: “По онова време на “Изгрева” имаше много поетеси и всички се ядосваха и ревнуваха, защото Учителят прие текста на Олга Славчева. Всички бяха убедени без изключение в това, че думите на Олга Славчева за Паневритмията не са хубави, че няма рима, че не са ритмични, че няма вътрешна хармонична отмереност, че словоредът е такъв, какъвто и е паднало на езика на нашата поетеса. Изобщо, всяка от поетесите на “Изгрева” смяташе, че би написала сто пъти по-хубав текст.” (с. 212). Впрочем, тук са казани и част от причините за грешките в музиката (за да бъде музикалната фраза по-хармонична и т.н.), които откриваме, когато следваме описанията на упражненията от 1938 г., защото в тези описания са обяснени не само движенията като начин на изпълнение, но в тях се дават и ясни “указания” за музиката.

Да обобщим: Нашите разбирания са довели до причини, които са породили идентични следствия – грешки едновременно и в движенията, и в музиката, и дори в появата на нов текст (през 70-те години на миналия век е написан и разпространен нов текст на паневритмията, а през последните години се правят и нови поетически опити), т.е. в цялата паневритмия. И главното погрешно разбиране, което много се толерира днес е разбирането за “развиващата се паневритмия”. Ще кажем накратко, че “Паневритмията представлява висшият закон...”⁷, затова сама по себе си тя не се развива. И тъкмо, законът е “..., който трябва да се приложи за самовъзпитанието и възпитанието на индивида и обществото.”⁸, т.е. **паневритмията да се приложи, а не да се развива, а щом се прилага, то и човека ще се развива.** Ето доказателството за това: “Механичното изучаване на нещата не разполага още с данни върху паневритмията. То има само факти, но няма данни, за да я обоснове. То не знае, при една песен какви движения трябва да направи тялото, кое движение на кой тон, дума и идея съответствува. Но една по-дълбока наука изучава законите на това съответствие.”⁹. А това, което се “развива” в паневритмията е много точно казано от брат **Димитър Грива**, говорейки за музиката: “..., Учителят каза, че тази Паневритмия ще се развие един ден. Той ни я даде като една мелодия. Няма да вземе да ни я хармонизира, да я оркестрира – остави на нас.” (“Изгревът.” на Бялото Братство пее и свири, учи и живее”, том VIII, с. 207). Така е и с упражненията – ние да “развием” по-добра двигателна култура с “днешните гимнастически упражнения и хореографията (които) все са един тласък, път, подготовка за паневритмията”¹⁰, за да изпълняваме движенията точно, “чисто” и красиво. Затова, главната ни задача днес е да възстановим, т.е. оправим паневритмията така, както е дадена от Учителя за

7 "Паневритмия, Песни на хармоничните движения, Музика и движения от Учителя", "Учителят, Основи на паневритмията", С., 1941 г.

8 Пак там.

9 Пак там.

10 Пак там.

нашата, петата раса. И ако я съхраним и разпространим истинно, тя ще ни подготви за “Истинската Паневритмия... (която) ще се свали, когато дойде другото човечество. То ще има други тела – духовни тела... А дотогава ще изминат много лета, години, столетия и хилядолетия.” (М. Тодорова, с. 210).

Ще подкрепим тезата, която отстояваме, с думите на Учителя по повод един сън на сестра **Тереза Керемедчиева** (майката на сестра Савка Керемедчиева – една от трите стенографки на Учителя): “Не намирам причина тук да се учудвате на вашия сън. Това е цялата истина. Станах прав на онези, които въпреки всичко от нищо направиха нещо. Те отстояха на “Изгрева”, докато се даде Словото на Бога. Това не е малко за тях, а цял подвиг пред вечността. **Ако запазят Словото** – тогава това ще бъде техният втори подвиг пред вечността... Но ако го запазят, съхранят и предадат на останалото човечество, тогава ще им се поклоня до земята.” (Галилей Величков, с. 27).